

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова

Олег Омельчук
« 16 » РАІНА 08 2021 р.

ВИСНОВОК

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
щодо дисертаційного дослідження
РАТУШНОЇ Сабіни Ігорівни
на тему **“Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”**,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право
у галузі знань 08 Право, затвердженої 30 жовтня 2017 року (протокол № 3),
із змінами від 27 01. 2021 р. (протокол № 9)
вченою радою Хмельницького університету управління та права імені
Леоніда Юзькова

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри трудового, земельного та
господарського права і кафедри цивільного права та процесу Хмельницького
університету управління та права імені Леоніда Юзькова
від 15 вересня 2021 року

ПРИСУТНІ:

Чудик-Білоусова Н. І. проф. кафедри трудового, земельного та
господарського права, канд. юрид. наук., доц. (головуюча на засіданні);
Костяшкін І.О., завідувач кафедри трудового, земельного та господарського
права, доктор юрид. наук, проф.; Гринько С. Д., завідувачка кафедри
цивільного права та процесу, докторка юрид. наук, проф.; Нагнибіда В. І.,
професор кафедри цивільного права та процесу, доктор юрид. наук, доц.;
Бондаренко-Зелінська Н. Л., проф. кафедри цивільного права та процесу,
канд. юрид. наук, доц.; Михайлова І. Ю. проф. кафедри трудового,
земельного та господарського права, канд. юрид. наук., доц.; доценти
кафедри трудового, земельного та господарського права: Андрушко А. В.
канд. юрид. наук., доц., Тараненко Л.С. канд. юрид. наук., доц.; доценти
кафедри цивільного права та процесу: Чорна Ж. Л., канд. юрид. наук, доц.;
Якимчук С.О., канд. юрид. наук, доц.; Трач О. М., канд. юрид. наук, доц.,
Анікіна Г. В., канд. юрид. наук, доц.; Сердечна І. Л. канд. юрид. наук, доц.,

ст. викладач кафедри трудового, земельного та господарського права Я. С. Бляхарський.

Запрошений для участі у спільному засіданні кафедри трудового, земельного та господарського права та кафедри цивільного права та процесу з правом вирішального голосу Бригінець О.О., професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, доктор юрид. наук, доц.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук, 9 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”, виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Чудик-Білоусову Н. І. проф. кафедри трудового, земельного та господарського права, канд. юрид. наук., доц., яка повідомила присутніх про те, що Ратушна Сабіна Ігорівна народилась 4 червня 1991 року в м. Хмельницькому (Україна). Освіта – вища. У 2016 році закінчила Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова за спеціальністю «Правознавство» і здобула кваліфікацію юрист. З вересня 2017 року по серпень 2021 року була аспіранткою кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. З березня 2018 по теперішній час працює у консультативно-виробничій приватній фірмі «РІА» на посаді юрисконсульта.

Тема дисертаційного дослідження «Право спільної сумісної власності на земельну ділянку» була затверджена 30 жовтня 2017 року (протокол № 3), із змінами від 27 01. 2021 р. (протокол № 9) вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Науковий керівник – завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права, доктор юрид. наук, проф. Костяшкін Іван Олександрович.

Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри трудового, земельного та господарського права в рамках наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку

України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

СЛУХАЛИ:

виступ аспірантки Ратушної С.І., яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема, обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та задачі дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедр.

Вона зазначила, що на вістрі економічних перетворень, які відбуваються в нашій державі, безперечно, перебуває реформування відносин власності на землю. Серед особливих інститутів права власності на землю є право спільної сумісної власності, яке ускладнене множинністю суб'єктів та потребує свого обґрунтування в рамках земельного права з огляду на особливий об'єкт правового регулювання. Це право надає подружжю можливість спільно володіти, користуватися і розпоряджатися земельною ділянкою, вести фермерське і особисте селянське господарство, спільно використовувати земельну ділянку для обслуговування житлового будинку чи багатоквартирного будинку.

Серед актуальних проблем варто назвати правовідносини в сфері виникнення спільної сумісної власності, особливого порядку здійснення права власності на земельну ділянку в рамках ведення фермерського господарства чи обслуговування багатоквартирного будинку. Ці проблеми особливо актуалізуються в умовах розширення суб'єктного складу права спільної сумісної власності за рахунок співвласників багатоквартирного будинку (ст. 89 ЗК України), подальшого розвитку фермерського руху, визнання єдиної долі будівлі та земельної ділянки.

Серед проблемних питань, які визначають актуальність теми дослідження, слід відзначити також особливий порядок розпорядження земельною ділянкою, що перебуває у спільній сумісній власності, який потребує згоди всіх співвласників або передбачає необхідність визначення часток кожного співвласника, що досить ускладнює процедуру реалізації відповідного права.

На жаль, земельне законодавство недостатньо розкриває правові механізми реалізації суб'єктивних прав на земельну ділянку в рамках правового регулювання відносин у сфері спільної сумісної власності. Законодавча позиція в цьому випадку зводиться до необхідності договірного регулювання таких правовідносин та зумовлює поширення практики судового вирішення відповідної категорії спорів. За таких умов є необхідність комплексного дослідження проблем правового забезпечення

права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні та формулювання пропозицій із метою вдосконалення законодавства у відповідній сфері.

Проблеми правового забезпечення здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні не були предметом окремого дисертаційного дослідження в рамках науки земельного права. Земельно-правові дослідження у відповідній сфері, за винятком спеціального дослідження А. О. Чирик щодо права спільної часткової власності на земельну ділянку, мали переважно фрагментарний характер у рамках аналізу відносин власності на землю загалом, що відображено в працях В. В. Носіка «Право власності на землю Українського народу», М.В. Шульги «Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах», І. І. Каракаш «Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні», дослідження права спільної власності на майно відбувалось переважно в рамках науки цивільного права, зокрема, в роботах: С. Д. Гринько, О. В. Дзери, І. В. Жилінкової, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика, З. В. Ромовської, Н. С. Кузнецової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Суханова, С. Я. Фурси, В. В. Луця, В. М. Коссака, Я. М. Шевченко, Н. Ю. Христенко, та інших.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дослідження права спільної сумісної власності на земельну ділянку у земельному та цивільному праві є актуальним, має важливе теоретичне та практичне значення, що зумовило доцільність його проведення на рівні дисертації.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, що виносяться на захист, зокрема, *вперше*:

- запропоновано визначення права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як законодавчо забезпечену можливість двох та більше осіб, спільно, без встановлення часток у праві власності, володіти, користуватися та розпоряджатися земельною ділянкою як цілісним об'єктом на умовах визначених договором, законом чи рішенням суду, з урахуванням обмежень встановлених її правовим режимом;

- розкрито юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку, що характеризується такими ознаками: множинність суб'єктного складу, що включає двох та більше осіб як суб'єктів власності на одну земельну ділянку; законодавче обмеження суб'єктів спільної сумісної власності, як правило, фізичними особами, що мають сімейні або родинні відносини (крім випадків, визначених законом, зокрема, співвласників багатоквартирного будинку та жилого будинку); єдність об'єкта права як окремої земельної ділянки; подвійний характер правового режиму земельної ділянки, що включає договір сторін про порядок її використання та межі визначені земельним законодавством; обмеження об'єктного складу земельною ділянкою з визначеним цільовим призначенням; наявність двох груп правовідносин, які реалізуються в процесі здійснення права спільної сумісної власності та включають зовнішні і внутрішні відносини; можливість

визначення часток співвласників; особливий порядок поділу земельної ділянки за умови визначення розміру часток у праві власності; необхідність досягнення спільного рішення щодо умов відчуження земельної ділянки як об'єкта відповідних прав;

- обґрунтовано висновок, що виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку перебуває у прямій залежності не лише від наявності законодавчого визначення відповідних підстав, але і від волевиявлення сторін на підставі якого вони, за спільною згодою, можуть відійти від законодавчого закріплення права спільної сумісної власності на земельну ділянку;

- сформульовано поняття та визначені особливості правового режиму земельної ділянки співвласників багатоквартирного будинку: належить до земель житлової забудови; призначена для розміщення багатоквартирного будинку та прибудинкової території; поєднує функції просторово-операційного базису для житлового будівництва та забезпечення потреб й інтересів співвласників в процесі використання прибудинкової території; не є самостійним об'єктом оборотоздатності; право власності на таку ділянку належить співвласникам багатоквартирного будинку, право користування може належати співвласникам багатоквартирного будинку або юридичним особам, які здійснюють її обслуговування; співвласниками можуть виступати фізичні та юридичні особи, територіальні громади, держава; співвласники не мають права на виділення в натурі частки; без належного оформлення прав на таку ділянку право власності на земельну ділянку є обмеженим; використання поєднується з вимогами законодавства щодо утримання та благоустрою; поєднує законодавче регулювання та домовленість співвласників у забезпеченні правового режиму;

- обґрунтовано можливість запровадження договірного характеру визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку в разі її поділу, з виділенням частки співвласника в натурі та внесення відповідних змін до Земельного кодексу України. Зокрема, пропонується доповнити зміст ч. 5, ст. 89 Земельного кодексу України, виклавши її в наступній редакції: «Поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови визначення розміру часток співвласників, які є рівними, якщо інше не передбачено домовленістю між співвласниками, законом або не встановлено судом»;

- визначення механізму договірного регулювання права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як системи узгоджених співвласниками правових засобів, за допомогою яких встановлюються та реалізуються оптимальні моделі поведінки учасників договірних відносин, включаючи володіння, користування, розпорядження, відтворення та охорону земельної ділянки, яка перебуває у спільній сумісній власності, з врахуванням збалансованості особистих та спільних інтересів співвласників, а також суспільних інтересів загалом;

- обґрунтовано необхідність застосування поділу земельної ділянки в разі реалізації права на виділ частки з права спільної сумісної власності за наявності лише двох співвласників, як суб'єктів відповідного права.

Удосконалено:

- визначення права спільної власності на земельну ділянку, як обмежене волею співвласників право володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою, що передбачає множинність суб'єктів та єдність об'єкта такого права;

- механізм виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку членів фермерського господарства, а саме: в разі викупу земельних ділянок наданих в постійне користування для ведення фермерського господарства із земель державної чи комунальної власності; у випадку виділення в натурі (на місцевості) земельної ділянки власнику земельної частки (паю); придбання земельної ділянки головою сімейного фермерське господарство без статусу юридичної особи, що діє від імені та в інтересах такого господарства; придбання земельних ділянок з метою використання для потреб ведення фермерського господарства в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти. Право спільної сумісної власності за таких умов виникає за відсутності угоди, що визначає інший порядок володіння такими земельними ділянками;

- визначені процедури поділу земельної ділянки спільної сумісної власності та виділення частки співвласника, шляхом: обґрунтування висновку, що укладення окремого договору щодо визначення часток варто проводити в разі відступу від рівності часток, за інших обставин про рівність часток можна зазначити у самому договорі про поділ земельної ділянки; виділення істотних умов договору про визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності; судового порядку поділу земельної ділянки за умови відсутності згоди одного з двох співвласників, що потребує внесення змін до положень ч.1 ст.367 та ч.2 ст.372 Цивільного кодексу України, якими передбачено можливість поділу земельної ділянки спільної сумісної власності за згодою усіх співвласників;

Набули подальшого розвитку положення щодо:

- подільності та неподільності земельних ділянок, шляхом необхідності розширення переліку неподільних земельних ділянок з урахуванням видів цільового призначення, передбачених для безоплатної передачі у власність громадян, та визначенням мінімальних розмірів таких ділянок;

- механізму здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку подружжя, в частині: виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки (паю); обмеження угод між подружжям, що передбачають відчуження земельної ділянки спільної сумісної власності чи своєї частки у праві спільної власності на таку ділянку договорами дарування чи придбання такої земельної ділянки за особисті кошти одного з подружжя; необхідності реєстрації права спільної сумісної власності на земельну ділянку за кожним

із подружжя; недоцільності виділу в натурі частки подружжя у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку з метою її відчуження;

- наукові підходи щодо умовного характеру визначення часток у праві спільної власності, що обумовлено часткою у вартості об'єкта власності і слугує переважно підставою для припинення права спільної власності;

- дослідження зарубіжного досвіду права спільної власності на земельну ділянку в частині особливостей правового забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку держав романо-германської правової системи.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Ратушної С.І. такі питання:

Тараненко Л. С., к. ю. н., доцентка: У дисертації ви досліджуєте право спільної сумісної власності на земельну ділянку у порівняльному аспекті із спільною частковою власністю на земельну ділянку, виділіть будь ласка ті ознаки які характеризують юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку і є відмінними від права спільної часткової власності?

Відповідь: Дякую за запитання. Варто відзначити, право спільної сумісної власності та спільної часткової власності на земельну ділянку є певними підвидами права спільної власності на земельну ділянку і тому мають низку спільних ознак, які характеризують право спільної власності на земельну ділянку загалом. Разом з тим виділяючи ознаки права спільної сумісної власності на земельну ділянку, що розкривають її юридичну природу і є відмінними від права спільної часткової власності на земельну ділянку варто вказати наступні: законодавче обмеження суб'єктів спільної сумісної власності, як правило, фізичними особами, що мають сімейні або родинні відносини (крім випадків, визначених законом, зокрема співвласників багатоквартирного будинку та жилого будинку); відсутність заздальгідь визначених часток у праві власності; виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку перебуває у прямій залежності не лише від наявності законодавчого визначення відповідних підстав, але і від волевиявлення сторін на підставі якого вони, за спільною згодою, можуть відійти від законодавчого закріплення права спільної сумісної власності на земельну ділянку; необхідність досягнення спільного рішення щодо умов відчуження земельної ділянки як об'єкта відповідних прав.

Андрушко А. В., к. ю. н., доцентка: Сімейний кодекс України передбачає виключення із об'єктів спільної сумісної власності земельних ділянок набутих в процесі безоплатної приватизації. Розкрийте ваше бачення підстав виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки паю?

Відповідь: Дякую за запитання. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки паю має дві законодавчих підстави. Перш за все відповідно

до ст.4 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» подружжю може бути виділено земельну ділянку в натурі (на місцевості) єдиним масивом у спільну власність за умови подання до відповідної сільської, селищної, міської ради спільної заяви чи клопотання, підписані кожним із них. По друге, право спільної сумісної власності у подружжя може виникати в разі отримання одним із подружжя земельної ділянки за визначеною процедурою виділення земельної частки (пай). Адже право власності в даному випадку набувається не із земель державної чи комунальної власності а із земель колективної власності, тобто вести мову про приватизацію є досить сумнівним. І, що не менш важливо, право на земельну частку (пай) мають члени колективного сільськогосподарського підприємства в тому числі пенсіонери, які раніше працювали в ньому і залишаються членами зазначеного підприємства, кооперативу, товариства, відповідно до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, згідно Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)». Набуття права власності на земельну ділянку за таких умов є наслідком трудової діяльності одного з подружжя, і виникає внаслідок розподілу майна колективного підприємства, а відтак включається до спільного майна, що набуває подружжям під час шлюбу.

Чорна Ж. Л., к. ю. н., доцентка: Чи не вважаєте Ви що неподільні земельні ділянки варто віднести до спільної сумісної власності?

Відповідь: Дякую за запитання. Перш за все, варто відзначити, що в науці земельного права розмежування земельних ділянок на подільні і неподільні знайшло своє відображення в роботах Чирик А.О., яка проводила спеціальне дослідження сфері спільної часткової власності на земельну ділянку та обґрунтувала необхідність законодавчого закріплення класифікації земельних ділянок на подільні та неподільні. До права спільної сумісної власності відносяться неподільні земельні ділянки для ведення фермерського господарства, земельні ділянки багатоквартирних будинків, а також земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку. Однак, повністю відкидати можливість придбання неподільної земельної ділянки двома і більше особами у спільну часткову власність було б суттєвим обмеженням оборотоздатності таких ділянок, а відтак відносити такі ділянки до виключних об'єктів права спільної сумісної власності є невиправданим. Виключення можуть стосуватись, зокрема, земельних ділянок багатоквартирних будинків на які поширюється виключне право спільної сумісної власності.

Анікіна Г. В., к. ю. н., доцентка: Земельний кодекс України виділяючи випадки виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку називає подружжя, однак, сам по собі факт шлюбних стосунків не завжди призводить до виникнення права спільної сумісної власності. Охарактеризуйте будь ласка умови за яких у подружжя може виникнути право спільної сумісної власності на земельну ділянку?

Відповідь: Дякую за запитання. Насамперед слід зазначити, що подружжя вправі змінити правовий режим спільної сумісної власності на земельну ділянку уклавши шлюбний договір. Відтак право спільної сумісної власності на земельну ділянку у подружжя може виникати лише за умови, якщо інше не передбачено шлюбним договором. Крім того аналіз положень Сімейного кодексу України дозволяє виділити інші обставини, за наявності яких у подружжя може виникнути право спільної сумісної власності на земельну ділянку: спільне проживання, ведення спільного господарства, наявність коштів, що не є особистою власністю одного з подружжя і набуття права власності на земельну ділянку за такі кошти або внаслідок спільної праці подружжя чи одного з них.

Сердечна І. Л., к. ю. н., доцентка: розкриваючи порядок поділу земельної ділянки спільної сумісної власності з виділенням частки співвласника, ви приходите до висновку, що укладення окремого договору щодо визначення часток варто проводити в разі відступу від рівності часток, за інших обставин про рівність часток можна зазначити у самому договорі про поділ земельної ділянки. Поясніть основні аргументи використані вами в обґрунтування такої позиції, враховуючи, що згідно ч. 5 ст. 89 Земельного кодексу України, «поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови попереднього визначення розміру земельних часток»?

Відповідь: Дякую за запитання. Маю відзначити що в основі такого підходу покладено норми ч. 2 ст.370 ЦК України, де передбачено, що у разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними. Тобто фактично законодавець в даному випадку дає підстави стверджувати, що саме відступ від рівності часток передбачає домовленість сторін. Факт рівності часток визначено і в ст. 89 Земельного кодексу України. Крім того аналізуючи практику нотаріального посвідчення таких договорів я на прикладі конкретних правочинів пересвідчилась в дієвості такого підходу, який водночас фіксує волевиявлення сторін щодо рівності часток і не створює необхідності укладення окремих правочинів. Крім того, Земельний кодекс України не визначає форму та порядок попереднього визначення часток, а відтак допускає усну попередню домовленість сторін, яка фіксується в нотаріально посвідченому договорі в процесі поділу земельної ділянки.

ВИСТУПИЛИ:

завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права, доктор юридичних наук, професор Костяшкін І.О., як науковий керівник, зробив коротку характеристику виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи, особи здобувачки.

1. Виконання індивідуального плану навчальної роботи (навчальна складова освітньо-наукової програми).

Аспіранткою Ратушною Сабіною Ігорівною повністю виконано індивідуальний план навчальної роботи, що відповідає навчальному плану Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право аспірантури, складеного згідно Національної рамки кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261.

Ратушна Сабіна Ігорівна своєчасно виконала всі розділи індивідуального навчального плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники університету.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Ратушна Сабіна Ігорівна своєчасно та повністю виконувала всі розділи індивідуального плану наукової роботи, що підтверджується висновками кафедри трудового, земельного та господарського права на підставі звітів аспірантки та атестаційних листів наукового керівника.

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни. Специфіка обраної теми зумовлена активним реформуванням відносин права власності на землю в Україні. Крім того, особливість права спільної сумісної власності на земельну ділянку зумовлена особливим суб'єктним складом, що визначається на законодавчому рівні, а також наявністю договірних відносин, які мають певну специфіку щодо порядку їх укладення та виконання, істотних умов, визначення змісту договору.

Проблеми правового забезпечення здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні не були предметом окремого дисертаційного дослідження в рамках науки земельного права. Земельно-правові дослідження у відповідній сфері, за винятком спеціального дослідження А. О. Чирик щодо права спільної часткової власності на земельну ділянку, мали переважно фрагментарний характер у рамках аналізу відносин власності на землю загалом, що відображено в працях В. В. Носіка «Право власності на землю Українського народу», М.В. Шульги «Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах», І. І. Каракаш «Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні». Натомість цивільно-правові дослідження, що проводились в Україні стосувались права спільної власності на майно загалом, зокрема в роботах О. В. Дзери, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Я. М. Шевченко, Н.Ю. Христенко та інших. Необхідність розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань права спільної сумісної власності на земельну ділянку в

умовах земельної реформи в Україні визначають актуальність та своєчасність теми наукового дослідження.

Враховуючи комплексність та системність дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися методи: діалектичний, формально-логічний, метод системного, логічного аналізу та синтезу, структурно-функціональний та комплексного аналізу, порівняльно-правовий, конкретизації і тлумачення правових норм, формально-юридичний, історико-правовий, які дозволили визначити особливості юридичної природи права спільної сумісної власності на земельну ділянку.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Право спільної сумісної власності на земельну ділянку», зокрема свідчить опрацювання значного масиву наукових праць. Аспірантка оперує як роботами науковців радянського періоду, так і сучасними вітчизняними та зарубіжними публікаціями, що присвячені дослідженню окремих аспектів цієї проблематики. Дисертантка критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. На особливу увагу заслуговує проведений дисертанткою глибокий та послідовний аналіз земельного, цивільного та іншого законодавства із питань, пов'язаних із здійсненням спільної сумісної власності на земельну ділянку.

Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто. Для аргументації окремих положень, забезпечення наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Характеризуючи аспірантку особисто слід відзначити, що Сабіна Ігорівна у процесі підготовки дисертації проявила себе інтелектуальним та сумлінним науковцем, яка спроможна з використанням різноманітного методологічного інструментарію виконувати складні дослідження на високому науковому рівні. Принципові зауваження наукового керівника нею було враховано та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертації.

3. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертаційного дослідження аспірантка дотримувалася основних засад академічної доброчесності, які закріплено у п. 2.3.3 Кодексу академічної доброчесності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, а саме: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного й підсумкового контролю результатів навчання; посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про

авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; інші дії, які сприяють забезпеченню довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

4. Відповідність дисертації вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283) та Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «06» березня 2019 року № 167.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, містить власне розуміння автора щодо доцільності вдосконалення земельного, цивільного законодавства та відповідні пропозиції. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертантки свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає науковому ступеню доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», галузі знань 08 «Право».

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Ратушною Сабіною Ігорівною, у дисертації можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у рівень пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у десяти наукових працях, зокрема двох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, двох – у періодичних наукових виданнях іноземних держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і ЄС, шести тезах доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану здійснювалось відповідно до поставлених завдань та в повному обсязі, що відображено у відповідних висновках наукового керівника та кафедри при щорічному звітуванні аспірантки для переведення на наступний рік навчання.

Тому, зважаючи на викладене, слід зробити висновок, що представлене Ратушною Сабіною Ігорівною наукове дослідження на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «06» березня 2019 року № 167, а тому, рекомендується до попередньої

експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Доктор юридичних наук, доцент, Бригінець О.О. відзначив високий та глибокий науковий рівень дисертаційного дослідження, який відповідає рівню, змісту, науковим результатам та вимогам, що висунуті для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, оскільки базуються на теоретичних працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених – представників, насамперед, науки цивільного права. Зокрема, теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові праці українських і зарубіжних учених із загальнотеоретичної юриспруденції, цивільного права та інших галузей права.

У дисертації чітко сформульована мета. Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему. Дисертація Ратушної С. І. написана грамотно, сприймається легко та з інтересом.

До найвагоміших результатів, отриманих в роботі, слід віднести такі.

1. Розкрито юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку та обґрунтовано визначення права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як законодавчо забезпечену можливість двох та більше осіб, спільно, без встановлення часток у праві власності, володіти, користуватися та розпоряджатися земельною ділянкою як цілісним об'єктом на умовах визначених договором, законом чи рішенням суду, з урахуванням обмежень встановлених її правовим режимом.

2. Запропонований автором договірний порядок визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку в разі її поділу, з виділенням частки співвласника в натурі та внесення відповідних змін до Земельного кодексу України. При цьому особливий науково-практичний характер має запропонована автором нова редакція ч. 5, ст. 89 Земельного кодексу України: «Поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови визначення розміру часток співвласників, які є рівними, якщо інше не передбачено домовленістю між співвласниками, законом або не встановлено судом».

3. Особливий науковий та практичний інтерес мають висновки автора щодо механізму набуття та здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку подружжя, щодо виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки (паю); недоцільності угод між подружжям, що передбачають відчуження земельної ділянки спільної сумісної власності чи

своєї частки у праві спільної власності на таку ділянку крім договорів дарування чи придбання такої земельної ділянки за особисті кошти одного з подружжя; необхідності реєстрації права спільної сумісної власності на земельну ділянку за кожним із подружжя; недоцільності виділу в натурі частки подружжя у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку з метою її відчуження.

При цьому, як і будь-яке наукове дослідження, дисертаційне дослідження Ратушної С.І. має окремі дискусійні положення.

1. У дисертаційному дослідженні обстоюється позиція щодо поширення договірної механізми забезпечення правового режиму земельної ділянки що перебуває на праві спільної сумісної власності, а також договірний порядок визначення прав та обов'язків співвласників. Враховуючи значення землі як основного національного багатства потребує більш детального обґрунтування позиція авторки щодо співвідношення охоронних норм земельного законодавства із можливістю договірної регулювання вказаних правовідносин.

2. Право спільної сумісної власності на земельну ділянку характеризується особливим суб'єктним складом, що обумовило висновок дисертантки про «законодавче обмеження суб'єктів спільної сумісної власності, як правило, фізичними особами, що мають сімейні або родинні відносини (крім випадків, визначених законом, зокрема, співвласників багатоквартирного будинку та жилого будинку)». Підтримуючи таку позицію загалом, маю відзначити необхідність подальшої конкретизації такого суб'єктного складу з огляду на випадки можливого віднесення до їх числа юридичних осіб, територіальні громади чи державу про, що автор згадує у своїй роботі.

3. Низка пропозицій автора що стосується механізмів поділу земельної ділянки спільної сумісної власності та виділення частки співвласника потребує свого законодавчого вирішення, що вимагає підготовки відповідних законопроектів.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються автором.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертаційна робота Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” є послідовною, завершеною науковою працею, що має цілісний характер із цікавим насиченим змістом. Дисертація містить науково-обґрунтовані висновки, результати необхідних наукових узагальнень предмета, що досліджується, практичні рекомендації, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для науки земельного права у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право. Робота відповідає усім встановленим вимогам, що ставляться до такого виду робіт, має теоретичне та практичне значення та може бути рекомендована до

розгляду в спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Кандидатка юридичних наук, доцентка, Тараненко Л. С. зауважила, що значення права спільної сумісної власності на земельну ділянку особливо актуалізується в умовах запровадження обігу прав на земельні ділянки. Адже значна частина земель призначена для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства чи особистого селянського перебуває у спільній сумісній власності подружжя та інших осіб.

На сьогодні існує ряд загальнотеоретичних та практичних питань, пов'язаних з правовим регулюванням права спільної сумісної власності на земельну ділянку. Особливість права спільної сумісної власності на земельну ділянку визначається спеціальним законодавством, яке потребує ґрунтового дослідження та вдосконалення. В умовах сьогодення завершення реформаційних процесів в сфері власності на землю є особливо актуальним.

За таких умов дослідження Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” є актуальним та відповідає запитам нормотворчої та правозастосовчої практики .

Рецензентка відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження. Сформульовані у дисертації наукові положення та рекомендації зроблені з використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження дозволило дисертантці досягти визначеної мети, виконати поставлені завдання. Дисертанткою сформульовано об'єкт дослідження, а також його предмет.

Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в земельно-правовій науці. Зміст роботи логічно структуровано. Робота базується на достатній джерельній базі, а зроблені по тексту дисертації посилання свідчать, що дослідження базується на працях науковців з зазначеної тематики, здобувач проаналізувала національне законодавство та нормативні акти зарубіжних країн.

Наукові висновки викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, оскільки базуються на теоретичних працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Зокрема, теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові праці українських і зарубіжних учених із загальнотеоретичної юриспруденції, земельного права, цивільного права, сімейного права та інших галузей права.

Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачкою на захист, розкривають юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку та є новими для науки земельного права.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації обумовлюється тим, що дисертація Ратушної

С.І. є першим в Україні комплексним науковим дослідженням права спільної сумісної власності на земельну ділянку. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій здобувача мають наукову новизну і практичну значимість і є достатніми для роботи такого рівня.

На думку Тараненко Л.С., на особливу увагу заслуговують виділені автором ознаками, що характеризують юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку: відсутність заздалегідь визначених часток у праві власності; законодавче обмеження суб'єктів спільної сумісної власності, як правило, фізичними особами, що мають сімейні або родинні відносини (крім випадків, визначених законом, зокрема, співвласників багатоквартирного будинку та жилого будинку); єдність об'єкта права як окремої земельної ділянки; подвійний характер правового режиму земельної ділянки, що включає договір сторін про порядок її використання та межі визначені земельним законодавством; наявність двох груп правовідносин, які реалізуються в процесі здійснення права спільної сумісної власності та включають зовнішні і внутрішні відносини; можливість визначення часток співвласників; особливий порядок поділу земельної ділянки за умови визначення розміру часток у праві власності; необхідність досягнення спільного рішення щодо умов відчуження земельної ділянки як об'єкта відповідних прав.

Важливе наукове значення мають запропоновані автором визначення «права спільної сумісної власності на земельну ділянку» та «спільної власності на земельну ділянку», а також «механізму договірною регулювання права спільної сумісної власності на земельну ділянку».

Підтримуємо позицію здобувачки, що виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку перебуває у прямій залежності не лише від наявності законодавчого визначення відповідних підстав, але і від волевиявлення сторін на підставі якого вони, за спільною згодою, можуть відійти від законодавчого закріплення права спільної сумісної власності на земельну ділянку.

Важливим також є обґрунтування необхідності застосування поділу земельної ділянки в разі реалізації права на виділ частки з права спільної сумісної власності за наявності лише двох співвласників, як суб'єктів відповідного права.

Підтримуємо думку авторки, що укладення окремого договору щодо визначення часток варто проводити в разі відступу від рівності часток, за інших обставин про рівність часток можна зазначити у самому договорі про поділ земельної ділянки.

Позитивно оцінюючи дисертацію Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”, рецензентка звернула увагу й на те, що у дисертаційному дослідженні мають місце суперечливі положення, які потребують пояснень.

1. Зокрема, дисертантка обстоює ідею договірною порядку визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності. Водночас саме відсутність

часток і є визначальною умовою, що відрізняє право спільної сумісної та спільної часткової власності. За таких умов є необхідність обґрунтування виділення часток у праві спільної сумісної власності, що потребує подальших досліджень у відповідному напрямку.

2. Підтримуючи запропоновані автором особливості механізму здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку подружжя, в частині: виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки (паю); обмеження угод між подружжям, що передбачають відчуження земельної ділянки спільної сумісної власності чи своєї частки у праві спільної власності на таку ділянку договорами дарування чи придбання такої земельної ділянки за особисті кошти одного з подружжя; необхідності реєстрації права спільної сумісної власності на земельну ділянку за кожним із подружжя; недоцільності виділу в натурі частки подружжя у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку з метою її відчуження, вважаємо за необхідне провести подальшу роботу пов'язану з підготовкою необхідних законопроектів.

3. Спірною є позиція авторки щодо поширення правового режиму спільної сумісної власності на землі, що використовуються фермерським господарством, оскільки до земель фермерського господарства відносяться землі як особистої власності членів так і землі безпосередньо юридичної особи. Відтак необхідним є більш детальне розмежування вказаних понять.

Разом з цим, наявність окремих недоліків та дискусійних положень дисертації суттєво не зменшують її наукову значущість, не знижують позитивну оцінку роботи та її цінність.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертація є завершеною науковою працею, містить нові наукові положення, науково обґрунтовані теоретичні результати досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 08 «Право», а також свідчить про особистий внесок здобувачки в науку земельного права та характеризуватися єдністю змісту, і відповідає іншим вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 та може бути рекомендована до розгляду в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

докторка юридичних наук, професорка Гринько С. Д., яка відзначила, що дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни присвячена актуальній темі – праву спільної сумісної власності на земельну ділянку.

Актуальні проблеми дисертаційного дослідження визначили характер та перелік поставлених дисертанткою мети та задач. Авторці вдалося досягти поставленої мети та вирішити задачі. Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави для таких висновків.

Здобувачка виявила належний рівень знань фахової літератури, нормативно-правового матеріалу, правозастосовної практики, підняла низку дискусійних проблем, що підлягають осмисленню і відповідному їх вирішенню.

Дисертантка застосувала різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, проаналізовано наукову та навчальну літературу, зроблена критична оцінка положень чинного цивільного законодавства.

На думку професорки, заслуговує на увагу обґрунтована авторкою можливість запровадження договірної характеру визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку в разі її поділу, з виділенням частки співвласника в натурі та внесення відповідних змін до ЗК України. Відтак доречною є пропозиція дисертантки доповнити зміст ч. 5, ст. 89 ЗК України, виклавши її в наступній редакції: «Поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови визначення розміру часток співвласників, які є рівними, якщо інше не передбачено домовленістю між співвласниками, законом або не встановлено судом».

Разом з тим Гринько С. Д. вважає, що окремі проблеми теми не знайшли відповідного рішення і обґрунтування у роботі, зокрема щодо належного оформлення права спільної сумісної власності на земельну ділянку співвласників багатоквартирного будинку. Проте, вказаний недолік не знижує наукове значення і практичну цінність зазначеного дослідження. Робота завершується самостійними і аргументованими висновками, які логічно пов'язані із викладеним основним матеріалом.

Тому, зважаючи на викладене зроблено висновок, що представлене наукове дослідження Ратушної Сабіни Ігорівни на тему «Право спільної сумісної власності на земельну ділянку» відповідає спеціальності 081 «Право», в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 та може бути рекомендоване до захисту з метою здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, доцент Нагнибіда В. І., який зазначив, що право спільної сумісної власності на земельну ділянку торкається прав та інтересів більшості громадян України, що пов'язано з реалізацією подружніх стосунків або спільного проживання в багатоквартирному будинку. У зв'язку з цим за останні роки підвищився інтерес до даної теми, що безперечно вимагає відповідного наукового аналізу та обумовлює актуальність проведеного дослідження.

На думку Володимира Івановича, позитивним є комплексний характер роботи, що дозволило авторці розкрити не лише загальні ознаки юридичної природи права спільної сумісної власності на земельну ділянку але й проаналізувати особливості здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку окремими суб'єктами.

Зокрема, варто підтримати думку авторки, щодо обґрунтування механізму виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку членів фермерського господарства.

Дисертантка також правильно звертається до зарубіжного досвіду правового регулювання у досліджуваній сфері, що дало змогу авторці проаналізувати національне законодавство в порівняльному контексті та визначити напрямки можливого використання зарубіжного досвіду.

Щодо недоліків чи дискусійних моментів Нагнибіда В.І., звернув увагу на необхідність додаткового обґрунтування висновку щодо умовного характеру визначення часток у праві спільної власності, що обумовлено, на думку дисертантки, часткою у вартості об'єкта власності і слугує переважно підставою для припинення права спільної власності.

Водночас викладене зауваження викликано інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються авторкою, тому суттєво не впливає на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право, вимогам, що ставляться до такого роду робіт, в тому числі вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, і може бути рекомендована до захисту.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Якимчук С.О. зазначила, що дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Висновки дисертації зроблено із застосуванням низки загальнонаукових та галузевих методів і прийомів, використання яких зумовлене її метою, задачами, предметом і об'єктом дослідження.

Структура дисертаційної роботи є продуманою і цілком логічною щодо предмету дослідження і поставленої мети.

Заслуговує на увагу висновок, що виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку перебуває у прямій залежності не лише від наявності законодавчого визначення відповідних підстав, але і від волевиявлення сторін на підставі якого вони, за спільною згодою, можуть відійти від законодавчого закріплення права спільної сумісної власності на земельну ділянку

Прийнятною та такою, що потребує подальшої реалізації є пропозиція авторки, щодо обґрунтування необхідності укладення окремого договору визначення часток варто проводити в разі відступу від рівності часток, за інших обставин про рівність часток можна зазначити у самому договорі про поділ земельної ділянки. Заслуговують на увагу також виділені істотні умови договору про визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності.

Якимчук С. І. відзначила необхідність більше уваги приділити дослідженню питання суб'єктного складу права спільної сумісної власності

на земельну ділянку, зокрема, здійснення права спільної власності територіальними громадами.

Дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” має творчий характер, є завершеним науковим дослідженням, що за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішення поставлених наукових проблем, теоретичним рівнем та практичною значимістю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право» та може бути рекомендована до захисту.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Чудик-Білоусова Н.І. відзначила актуальність дисертаційного дослідження Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”, вдалу структуру дисертації, що дозволило дисертантці у достатній мірі виконати поставлені задачі.

Важливим для науки земельного права, на думку Чудик-Білоусової Н.І., є запропоноване авторкою визначення права спільної сумісної власності на земельну ділянку та обґрунтовані ознаки, що розкривають його юридичну природу.

Прийнятним також є визначення механізму договірної регулювання права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як системи узгоджених співвласниками правових засобів, за допомогою яких встановлюються та реалізуються оптимальні моделі поведінки учасників договірних відносин, включаючи володіння, користування, розпорядження, відтворення та охорону земельної ділянки, яка перебуває у спільній сумісній власності, з врахуванням збалансованості особистих та спільних інтересів співвласників, а також суспільних інтересів загалом.

Правильною є пропозиція дисертантки, щодо необхідності застосування поділу земельної ділянки в разі реалізації права на виділ частки з права спільної сумісної власності за наявності лише двох співвласників, як суб'єктів відповідного права.

Водночас потребує додаткового вивчення та обґрунтування пропозиція дисертантки щодо необхідності розширення переліку неподільних земельних ділянок з урахуванням видів цільового призначення, передбачених для безоплатної передачі у власність громадян з визначенням мінімальних розмірів таких ділянок.

Доцентка **Чудик-Білоусова Н.І.** приєдналась до інших доповідачів у тому, що дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає вимогам які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

Головуюча на засіданні - кандидатка юридичних наук, доцента,

Чудик-Білоусова Н.І., у підсумку зазначила, що дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **РАТУШНОЇ Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”**, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08
Право

Актуальність дослідження. Україна перебуває на етапі завершення реформування відносин власності у земельній сфері. Серед особливих інститутів права власності на землю є право спільної сумісної власності, яке ускладнене множинністю суб'єктів та потребує свого обґрунтування в рамках земельного та цивільного права з огляду на особливий об'єкт правового регулювання. Це право надає подружжю можливість спільно володіти, користуватися і розпоряджатися земельною ділянкою, вести фермерське і особисте селянське господарство, спільно використовувати земельну ділянку для обслуговування житлового будинку чи багатоквартирного будинку.

Серед актуальних проблем варто назвати правовідносини в сфері виникнення спільної сумісної власності, особливого порядку здійснення права власності на земельну ділянку в рамках ведення фермерського господарства чи обслуговування багатоквартирного будинку. Ці проблеми особливо актуалізуються в умовах розширення суб'єктного складу права спільної сумісної власності за рахунок співвласників багатоквартирного будинку (ст. 89 ЗК України), подальшого розвитку фермерського руху, визнання єдиної долі будівлі та земельної ділянки.

Серед проблемних питань, які визначають актуальність теми дослідження, варто відзначити також особливий порядок розпорядження земельною ділянкою, що перебуває у спільній сумісній власності, який потребує згоди всіх співвласників або передбачає необхідність визначення

часток кожного співвласника, що досить ускладнює процедуру реалізації відповідного права.

На жаль, земельне законодавство недостатньо розкриває правові механізми реалізації суб'єктивних прав на земельну ділянку в рамках правового регулювання відносин у сфері спільної сумісної власності. Законодавча позиція в цьому випадку зводиться до необхідності договірною регулювання таких правовідносин та зумовлює поширення практики судового вирішення відповідної категорії спорів. За таких умов є необхідність комплексного дослідження проблем правового забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні та формулювання пропозицій із метою вдосконалення законодавства у відповідній сфері.

Проблеми правового забезпечення здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні не були предметом окремого дисертаційного дослідження в рамках науки земельного права. Земельно-правові дослідження у відповідній сфері, за винятком спеціального дослідження А. О. Чирик щодо права спільної часткової власності на земельну ділянку, мали переважно фрагментарний характер у рамках аналізу відносин власності на землю загалом, що відображено в працях В. В. Носіка «Право власності на землю Українського народу», М.В. Шульги «Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах», І. І. Каракаш «Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні», а також наукових працях В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкової, О. Г. Бондара, М. М. Бахуринської, Д. В. Бусуйок, М. Я. Ващишин, О.А.Вівчаренко, Ю.О.Вовк, А. П. Гетьмана, В. К. Гуревського, С. В. Гринько, А. В. Духневича, П. Д. Індиченко, В. М. Єрмоленко, О. І. Заєць, Л. П. Заставської, І. О.Костяшкіна, Т. О. Коваленко, Т. Г. Ковальчук, І. І. Каракаша, П.Ф.Кулинич, М. В. Краснової, В. В. Костицького, В. І. Лебідь, А.В.Луняченко, Р. І. Марусенко, Н.Р. Малишевої, С. І. Марченко, А.М.Мірошніченко, І. В. Мироненко, В. Л. Мунтяна, О. О. Погрібного, В.К.Попова, В. М. Правдюка, А. І. Ріпенко, Т. Б. Саркісової, І. О. Середи, В. І.Семчика, В. Д. Сидор, А. К. Соколової, А. М. Статівки, Д. М. Старостенко, Н. І. Титової, Ю. С. Шемшученко, В. І. Федоровича, Т. Є. Харитонова, В. В.Янчука, В. З. Янчука та інших авторів.

Дослідження права спільної власності на майно відбувалось переважно в рамках науки цивільного права, зокрема, в роботах як українських авторів: С. Д. Гринько, О. В. Дзери, І. В. Жилінкової, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика, З. В. Ромовської, Н. С. Кузнецової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Суханова, К. І. Скловського, В.В. Старженецького, С. Я. Фурси, В. В. Луця, В. М. Коссака, Р. А. Майданика, О. А. Підпригори, Я. М. Шевченко, Н. Ю. Христенко, так і зарубіжних: В. А. Белова, О. С. Йоффе, М. В. Зимелевой, Є. В. Кецко, Д. И. Мейера, Р. П. Мананкової, В. Ф. Маслова, Н. Н. Сібірзянової, К. І. Скловського, Є. О. Суханова, А. П. Фокова, У. Б.

Филатової та інших, праці яких також були використані в процесі підготовки дисертації.

У вітчизняній доктрині земельного права відсутнє комплексне монографічне дослідження правового забезпечення здійснення права спільної сумісно власності на земельну ділянку, що підтверджує актуальність запропонованої теми дисертаційного дослідження. Актуальність даної теми визначає також її зв'язок з нормами Конституції України та Указу Президента України “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” від 30 вересня 2019 р.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі трудового, земельного та господарського права відповідно до наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено на вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 3 від 30 жовтня 2017 року, із змінами протокол № 9 від 27. 01. 2021 р.).

Мета дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексне розкриття науково–теоретичних і законодавчих основ юридичної природи права спільної сумісної власності на земельну ділянку та формулювання наукових висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення правового механізму забезпечення реалізації права спільної сумісної власності на земельну ділянку на етапі завершення земельної реформи в Україні.

Завдання дослідження детерміновані його метою і включають:

- розкрити особливості становлення правового забезпечення права спільної власності на земельну ділянку в контексті історичних еволюційних процесів;
- проаналізувати юридичну природу права спільної власності на земельну ділянку в Україні;
- визначити поняття та особливості права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні;
- з'ясувати правове забезпечення права спільної власності на земельну ділянку в інших державах;
- визначити особливості правового забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку подружжя;
- розкрити порядок реалізації права спільної сумісної власності на земельну ділянку членів фермерського господарств;
- розкрити правовий механізм здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку співвласників багатоквартирного житлового будинку;
- обґрунтувати зміст договірної регулювання права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні;

– визначити механізм поділу земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності та виділення частки співвласника.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері набуття і реалізації права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні.

Предметом дослідження є система, структура і зміст національного земельного, цивільного, господарського іншого законодавства та практика їх застосування, а також інші інформаційні джерела з проблем законодавчого забезпечення, набуття, здійснення та припинення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні.

Методи дослідження зумовлені об'єктом і предметом дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження автором застосовано комплексний підхід до аналізу питань, що стосуються правового забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку. Під час підготовки дисертації були застосовані дві групи методів наукового пізнання – загальнонаукові (діалектичний, метод системного, логічного аналізу та синтезу, формально-логічний, структурно-функціональний та комплексного аналізу), а також спеціальні правові методи дослідження (порівняльно-правовий, конкретизації і тлумачення правових норм, формально-юридичний, історико-правовий).

Метод діалектичного пізнання покладено в основу об'єктивного і всебічного дослідження юридичної природи права спільної власності на земельну ділянку, що визначило зміст подальших наукових розробок. Метод системного, логічного аналізу та синтезу у поєднанні з формально-логічним методом дозволили обґрунтувати поняття права спільної сумісної власності на земельну ділянку, сформулювати ознаки та розкрити зміст досліджуваної категорії. За допомогою структурно-функціонального аналізу у поєднанні з методом тлумачення та конкретизації правових норм виявлено недоліки нормативного забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку та визначено шляхи їх подолання. Метод історичного аналізу використано у дослідженні правового забезпечення права спільної власності на землю за часів Київської Русі, у римському праві, Литовських статутах, періоду козацької доби, в період російського протекторату та за радянської доби. Порівняльно-правовий метод покладений в основу аналізу законодавства України у сфері реалізації права спільної власності на земельну ділянку та відповідного законодавства інших країн, зокрема, Німеччини, Франції, Російської Федерації, США тощо. За допомогою комплексного методу сформульовано ряд наукових визначень та положень, а також прикладних положень дисертаційного дослідження, що виносяться на захист.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є першим в Україні комплексним науковим дослідженням юридичної природи права спільної сумісної власності на земельну ділянку, за результатами якого сформульовано та обґрунтовано теоретичні положення та висновки, а також практичні рекомендації,

спрямовані на удосконалення чинного земельного та цивільного законодавства, що виносяться на захист.

Зокрема, в дисертації *вперше*:

- запропоновано визначення права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як законодавчо забезпечену можливість двох та більше осіб, спільно, без встановлення часток у праві власності, володіти, користуватися та розпоряджатися земельною ділянкою як цілісним об'єктом на умовах визначених договором, законом чи рішенням суду, з урахуванням обмежень встановлених її правовим режимом;

- розкрито юридичну природу права спільної сумісної власності на земельну ділянку, що характеризується такими ознаками: множинність суб'єктного складу, що включає двох та більше осіб як суб'єктів власності на одну земельну ділянку; відсутність заздалегідь визначених часток у праві власності; законодавче обмеження суб'єктів спільної сумісної власності, як правило, фізичними особами, що мають сімейні або родинні відносини (крім випадків, визначених законом, зокрема, співвласників багатоквартирного будинку та жилого будинку); єдність об'єкта права як окремої земельної ділянки; подвійний характер правового режиму земельної ділянки, що включає договір сторін про порядок її використання та межі визначені земельним законодавством; обмеження об'єктного складу земельною ділянкою з визначеним цільовим призначенням; наявність двох груп правовідносин, які реалізуються в процесі здійснення права спільної сумісної власності та включають зовнішні і внутрішні відносини; можливість визначення часток співвласників; особливий порядок поділу земельної ділянки за умови визначення розміру часток у праві власності; необхідність досягнення спільного рішення щодо умов відчуження земельної ділянки як об'єкта відповідних прав;

- обґрунтовано висновок, що виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку перебуває у прямій залежності не лише від наявності законодавчого визначення відповідних підстав, але і від волевиявлення сторін на підставі якого вони, за спільною згодою, можуть відійти від законодавчого закріплення права спільної сумісної власності на земельну ділянку;

- сформульовано поняття та визначені особливості правового режиму земельної ділянки співвласників багатоквартирного будинку: належить до земель житлової забудови; призначена для розміщення багатоквартирного будинку та прибудинкової території; поєднує функції просторово-операційного базису для житлового будівництва та забезпечення потреб й інтересів співвласників в процесі використання прибудинкової території; не є самостійним об'єктом оборотоздатності; право власності на таку ділянку належить співвласникам багатоквартирного будинку, право користування може належати співвласникам багатоквартирного будинку або юридичним особам, які здійснюють її обслуговування; співвласниками можуть виступати фізичні та юридичні особи, територіальні громади, держава; співвласники не

мають права на виділення в натурі частки; без належного оформлення прав на таку ділянку право власності на земельну ділянку є обмеженим; використання поєднується з вимогами законодавства щодо утримання та благоустрою; поєднує законодавче регулювання та домовленість співвласників у забезпеченні правового режиму;

- обґрунтовано можливість запровадження договірного характеру визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку в разі її поділу, з виділенням частки співвласника в натурі та внесення відповідних змін до Земельного кодексу України. Зокрема, пропонується доповнити зміст ч. 5, ст. 89 Земельного кодексу України, виклавши її в наступній редакції: «Поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови визначення розміру часток співвласників, які є рівними, якщо інше не передбачено домовленістю між співвласниками, законом або не встановлено судом»;

- визначення механізму договірного регулювання права спільної сумісної власності на земельну ділянку, як системи узгоджених співвласниками правових засобів, за допомогою яких встановлюються та реалізуються оптимальні моделі поведінки учасників договірних відносин, включаючи володіння, користування, розпорядження, відтворення та охорону земельної ділянки, яка перебуває у спільній сумісній власності, з врахуванням збалансованості особистих та спільних інтересів співвласників, а також суспільних інтересів загалом;

- обґрунтовано необхідність застосування поділу земельної ділянки в разі реалізації права на виділ частки з права спільної сумісної власності за наявності лише двох співвласників, як суб'єктів відповідного права.

Удосконалено:

- визначення права спільної власності на земельну ділянку, як обмежене волею співвласників право володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою, що передбачає множинність суб'єктів та єдність об'єкта такого права;

- механізм виникнення права спільної сумісної власності на земельну ділянку членів фермерського господарства, а саме: в разі викупу земельних ділянок наданих в постійне користування для ведення фермерського господарства із земель державної чи комунальної власності; у випадку виділення в натурі (на місцевості) земельної ділянки власнику земельної частки (паю); придбання земельної ділянки головою сімейного фермерське господарство без статусу юридичної особи, що діє від імені та в інтересах такого господарства; придбання земельних ділянок з метою використання для потреб ведення фермерського господарства в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти. Право спільної сумісної власності за таких умов виникає за відсутності угоди, що визначає інший порядок володіння такими земельними ділянками;

- визначені процедури поділу земельної ділянки спільної сумісної власності та виділення частки співвласника, шляхом: обґрунтування висновку, що укладення окремого договору щодо визначення часток варто проводити в разі відступу від рівності часток, за інших обставин про рівність часток можна зазначити у самому договорі про поділ земельної ділянки; виділення істотних умов договору про визначення розміру часток у праві спільної сумісної власності; судового порядку поділу земельної ділянки за умови відсутності згоди одного з двох співвласників, що потребує внесення змін до положень ч.1 ст.367 та ч.2 ст.372 Цивільного кодексу України, якими передбачено можливість поділу земельної ділянки спільної сумісної власності за згодою усіх співвласників;

Набули подальшого розвитку положення щодо:

- подільності та неподільності земельних ділянок, шляхом необхідності розширення переліку неподільних земельних ділянок з урахуванням видів цільового призначення, передбачених для безоплатної передачі у власність громадян, та визначенням мінімальних розмірів таких ділянок;

- механізму здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку подружжя, в частині: виникнення права спільної сумісної власності подружжя в процесі виділення земельної ділянки власнику земельної частки (паю); обмеження угод між подружжям, що передбачають відчуження земельної ділянки спільної сумісної власності чи своєї частки у праві спільної власності на таку ділянку договорами дарування чи придбання такої земельної ділянки за особисті кошти одного з подружжя; необхідності реєстрації права спільної сумісної власності на земельну ділянку за кожним із подружжя; недоцільності виділу в натурі частки подружжя у праві спільної сумісної власності на земельну ділянку з метою її відчуження;

- наукові підходи щодо умовного характеру визначення часток у праві спільної власності, що обумовлено часткою у вартості об'єкта власності і слугує переважно підставою для припинення права спільної власності;

- дослідження зарубіжного досвіду права спільної власності на земельну ділянку в частині особливостей правового забезпечення права спільної сумісної власності на земельну ділянку держав романо-германської правової системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати при вирішенні сучасних проблем правового забезпечення здійснення права спільної сумісної власності на земельну ділянку в Україні. Отримані результати можуть мати велике значення у законотворчій діяльності, як теоретичний матеріал при розробленні нового й удосконаленні чинного земельного та цивільного законодавства України та правозастосовній діяльності з метою узгодження інтересів співвласників та забезпечення ефективного використання земельних ділянок на праві спільної сумісної власності.

Проведене дослідження дає можливість розширити теоретичну і методологічну базу вивчення права власності на землю в Україні.

Результати дисертаційного дослідження зможуть бути реалізовані при розробці навчальних програм, підготовці підручників та навчальних посібників у процесі викладання курсів «Земельне право», «Проблеми земельного права» «Загальна теорія держави і права», «Цивільне право».

Особистий внесок здобувачки. Дисертаційне дослідження виконане самостійно, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

У науковій статті «Право спільної власності на землю членів фермерських господарств» (Ратушна С.І., Чорна Ж.Л. *Magyar Tudományos Journal* (Budapest, Hungary). 2020р. № 48, С. 18-23.), опублікованій у співавторстві з Жанною ЧОРНОЮ, особистий внесок здобувачки становить 80 % змісту статті. В дисертації не використовувались ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими здобувач має спільні наукові публікації. Наукову новизну одержаних результатів дослідження автор отримав особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на міжнародних конференціях: *Розвиток аграрного, земельного та екологічного права на зламі тисячоліть* (м. Київ, 18–19 травня 2018 р.); *Актуальні проблеми юридичної науки: «Сімнадцяті осінні юридичні читання»* (м.Хмельницький, 19-20 жовтня 2018 року); *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави* (м. Хмельницький, 27–30квітня 2020 року); *Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи* (м. Одеса, 25 вересня 2020 р.); *сучасні наукові дослідження представників юридичної науки - прогрес законодавства України майбутнього* (м. Дніпро, 15-16 січня 2021р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у десяти наукових працях, зокрема двох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, двох – у періодичних наукових виданнях іноземних держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і ЄС, шести тезах доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Ратушна С.І. Теоретико-правові аспекти спільної сумісної власності на землю в Україні. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2018. № 6. С. 188-191. Режим доступу : http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/PAP_6_2018.pdf.

2. Ратушна С.І. Історико-правові аспекти становлення права спільної власності та землю. Університетські наукові записки. 2018. № 3-4. С. 210-218.

3. Ратушна С.І. Право спільної власності на землю в зарубіжних країнах. Науковий журнал «KELM (Knowledge, Education, Law, Management)» 2020. № 4(32), С.115-121. Режим доступу: <file:///C:/Users/C139~1/AppData/Local/Temp/22.pdf>.

4. Ратушна С.І., Чорна Ж.Л. Право спільної власності на землю членів фермерських господарств. Magyar Tudományos Journal (Budapest, Hungary). 2020р. № 48, С. 18-23. Режим доступу: http://magyar-journal.com/wp-content/uploads/2021/01/Magyar_48.pdf.

5. Ратушна С.І. Окремі аспекти поділу земельної ділянки, що перебуває у спільній сумісній власності. Розвиток аграрного, земельного та екологічного права на зламі тисячоліть: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 травня 2018 р.). Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2018. С. 287-292.

6. Ратушна С.І. Історико-правові аспекти зародження права спільної власності на українських землях. Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19-20 жовтня 2018 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. С. 204-207.

7. Ратушна С.І. Особливості суб'єктивного складу права спільної сумісної власності на земельну ділянку. Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXIV щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 27–30 квітня 2020 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 106–108.

8. Ратушна С.І. Правове забезпечення земельних відносин фермерських господарств. Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 25 вересня 2020 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика» 2020. С. 106–108.

9. Ратушна С.І. До поняття спільної сумісної власності на землю в Україні. Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки - прогрес законодавства України майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 15-16 січня 2021р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2021. С. 40–43.

10. Ратушна С. І. Право спільної власності на землю в зарубіжних країнах. Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXV щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 18 лютого 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С.106–109.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” є першим в Україні комплексним дослідженням права спільної сумісної власності на земельну ділянку. Водночас дисертації притаманні окремі спірні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі недоліки, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку”, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Ратушної Сабіни Ігорівни на тему “Право спільної сумісної власності на земельну ділянку” до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри трудового, земельного та господарського права; кафедри цивільного права та процесу, запрошені науково-педагогічні працівники з правом голосу, проголосували одногolosно:

«за» – 15; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуюча на засіданні:

кандидатка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри трудового, земельного
та господарського права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Надія ЧУДИК-БІЛОУСОВА

Рецензенти:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Олександр БРИГІНЕЦЬ

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри трудового, земельного
та господарського права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Людмила ТАРАНЕНКО